

> FOR SOCIETY

Aan : Overheid.nl
Van : Fontys Hogeschool
Kopie :
Kenmerk : 10825-jr-jv
Datum : 30 juni 2025
Betreft : Wet screening kennisveiligheid

Reactie Fontys Hogeschool op de internetconsultatie voor de 'Wet screening kennisveiligheid'

Inleiding

Vanuit de overheid is er de laatste paar jaren veel aandacht voor kennisveiligheid, waarbij het allereerst gaat om ongewenste overdracht van sensitieve kennis en technologie. Daarnaast gaat kennisveiligheid om heimelijke beïnvloeding van onderwijs en onderzoek door statelijke actoren en ethische kwesties in de samenwerking met partners/landen die grondrechten niet respecteren.

Fontys onderschrijft deze aandacht en geeft uitvoering aan de Nationale Leidraad Kennisveiligheid van januari 2022. Fontys constateert daarbij dat kennisveiligheid niet op zichzelf staat; denk aan sociale veiligheid, fysieke veiligheid en cyberveiligheid. Al deze 'veiligheden' vallen onder de noemer Integrale Veiligheid, hetgeen daarmee een steeds meer omvattend kennisgebied wordt. Dat vraagt veel van een kennisinstelling met een omvang als Fontys, waarbij de eerlijkheid gebied te zeggen dat het wel eens zoeken is tussen de kerntaak van Fontys (onderwijs en onderzoek) en van de overheid (in dit geval de nationale veiligheid).

Fontys is er van overtuigd dat de kennis- en onderzoeksinstellingen in Nederland een belangrijke bijdrage aan kennisveiligheid willen en kunnen leveren. Fontys twijfelt echter aan de bijdrage die een wettelijke screeningsplicht aan kennisveiligheid levert. Althans in de huidige vorm en meer in het bijzonder op het gebied van proportionaliteit, doelmatigheid en uitvoerbaarheid.

Proportionaliteit en gelijk speelveld

Fontys constateert dat er per definitie sprake is van een ongelijk internationaal speelveld omdat Europees beleid ontbreekt. Sterker nog, in veel EU landen ontbreekt zelfs een nationaal beleidskader zoals Nederland dat kent met de Nationale Leidraad Kennisveiligheid. Fontys hoopt dat Nederland als voortrekker binnen de EU een (zoveel mogelijk) gelijk speelveld kan realiseren, ook ter voorkoming van rechtsongelijkheid.

Ook in het kader van student- en/of stafmobiliteit bij internationale samenwerking (denk bijvoorbeeld aan internationale consortia en European Universities) tast de screeningswet de concurrentiepositie van Nederlandse kennisinstellingen aan. Er wordt zowel aan de voorkant als tijdens de samenwerking een drempel opgeworpen als alleen de Nederlandse kennisinstelling verplicht is tot screening. Indirecte discriminatie ligt voor de hand waardoor kansen verloren gaan en samenwerkingen minder inclusief kunnen worden.

De wet biedt geen duidelijkheid over de verantwoordelijkheid en consequenties als achteraf blijkt dat een onderdeel (onbedoeld) ten onrechte als niet sensitief is aangemerkt. Dat maakt het juridisch risicovol met mogelijk hoge boetes tot gevolg, ook omdat vrijwel al het onderzoek binnen hogescholen in en met het bedrijfsleven plaatsvindt. Het bedrijfsleven is echter uitgezonderd van het wetsvoorstel, waarmee de druk op de kennisinstellingen onevenredig wordt vergroot.

Of het wetsvoorstel daadwerkelijk bijdraagt aan kennisveiligheid staat of valt strikt genomen met de middelen die Dienst Justis heeft om de aangeleverde stukken op waarheid te beoordelen. Daar is voor de screeningsplichtige geen zicht op en dat brengt onzekerheid met zich mee. Een doorlooptijd van 4 tot 8 weken draagt hier niet aan bij. Fontys opteert voor één vaste korte termijn.

De door de overheid geschatte 8000 screenings per jaar voor alle Nederlandse kennis- en onderzoeksinstituten lijkt conservatief ingeschat. Daarbij kent de instroom van studenten piekmomenten, zodat bij Dienst Justis voldoende capaciteit moet zijn gewaarborgd.

Doelmatigheid

Fontys staat volledig achter de keuze om bachelorstudenten uit te zonderen van de screening. De lesstof in de bachelorfase is inderdaad niet als sensitief aan te merken. In de toelichting op de wet wordt aangegeven dat deze lesstof niet vernieuwend en algemeen toegankelijk is, hetgeen in beginsel ook in de masterfase het geval is. De risico's op het gebied van kennisveiligheid vinden bij hogescholen voornamelijk plaats binnen onderzoek en wanneer onderzoek het onderwijs raakt.

Om deze risico's te kunnen inschatten, is in de bijlage bij het algemeen deel van de toelichting een beschrijving van de (sub)technologieën opgenomen die met dit wetsvoorstel als sensitief worden aangemerkt. Aan de hand daarvan krijgen de kennisinstellingen een centrale taak bij het identificeren van de onderdelen binnen de eigen instelling die kennissensitief en daarmee een hoog risico onderdeel zijn. In de toelichting wordt aangegeven dat onder het begrip 'onderdelen van de instelling' onder andere wordt verstaan: (onderwijseenheden van) bacheloropleidingen, associate degree-opleidingen, masteropleidingen en postinitiële masteropleidingen *als bedoeld in de WHW*. Het begrip 'onderdeel' is echter niet gedefinieerd in de WHW. Daarmee is er sprake van een niet afgebakend en subjectief begrip, hetgeen tot een verschillende toepassing binnen de kennisinstellingen kan leiden.

Het feit dat de kennisinstellingen aan de hand van een landelijk beoordelingskader moeten aanwijzen binnen welke onderdelen van de instelling sensitief onderzoek en onderwijs plaatsvindt (hoog risico onderdeel), maakt dit niet anders. Het beoordelingskader kent namelijk geen objectieve toetsing.

Dat het beoordelingskader tijdens de internetconsultatie nog niet beschikbaar is, is wat Fontys betreft een gemiste kans. Ook omdat in de toelichting is opgenomen dat de vaststelling van een hoog risico onderdeel altijd gebeurt aan de hand van de wettelijke criteria en het beoordelingskader, respectievelijk het overzicht van door sanctie- en dual-use verordeningen opgenomen technologieën. Onduidelijk is hoe deze onderdelen zich tot elkaar verhouden. Dit alles maakt het lastig om een goede inschatting te maken van de daadwerkelijke impact van het wetsvoorstel en van de onderdelen die als sensitief zullen moeten worden aangemerkt.

Uitvoerbaarheid

Fontys verwacht dat de impact van het wetsvoorstel zondermeer groot is, zowel bij de voorbereiding als bij de implementatie en structurele uitvoering daarvan. Zoals reeds aangegeven, raakt de wet veel aspecten van een onderwijsorganisatie, zoals HR&O, Juridische Zaken, Studentvoorzieningen, lectoraten, Centers of Expertises, beleidsontwikkeling, de fysieke inrichting van gebouwen, doch zeker ook afstudeeronderzoeken, projectonderwijs en internationale samenwerkingen. Alle onderwijs-, onderzoeks- en mobiliteitspartners zullen op zijn minst moeten worden geïnformeerd en contracten zullen waar nodig moeten worden aangepast.

Daarbij zijn opleidingen en onderzoek continu in ontwikkeling om zoveel mogelijk bij de maatschappij en het werkveld aan te sluiten. Bij Fontys vertaalt zich dat bijvoorbeeld in Talent Gericht Onderwijs, hetgeen onder andere de student de keuze biedt om over opleidingen heen zijn of haar eigen studieroute te kiezen. Dit verhoudt zich slecht tot het continue moeten bijhouden van overzichten van sensitieve onderdelen, ook wat betreft het proces 'aan de achterkant'. Fontys acht het sowieso realistischer om één keer per studiejaar een actueel overzicht van sensitieve onderdelen te moeten aanleveren.

Door het wetsvoorstel wordt het aannemen van studenten, medewerkers, gastdocenten, enz. in ieder geval complexer en tijdsintensiever. Zeker als er grotere groepen studenten preventief gescreend moeten worden in het geval een kennissensitief onderdeel niet te isoleren en/of (fysiek) te compartimenteren valt (de gebouwen van

Fontys kennen een open leer- en werkomgeving). Het lijkt er nu op dat in dat geval een hele opleiding, lectoraat of onderzoeksproject onder het wetsvoorstel valt, hetgeen even onwenselijk als inefficiënt is.

Fontys schat in dat de wet aanzienlijke uitvoeringskosten met zich meebrengt en dat terwijl de financiering van kennisinstellingen alleen al vanwege dalende studentenaantallen onder druk staat. Het wetsvoorstel kent geen financiële compensatie en daarmee komen de uitvoeringslasten ten laste van onderwijs en onderzoek.

Conclusie

Waar Fontys het belang van kennisveiligheid onderschrijft en haar verantwoordelijkheid wil nemen, twijfelt zij aan het middel van screening zoals dat nu voorligt. Het wetsvoorstel heeft op velerlei gebieden veel (neven)impact, terwijl onderwijs in het hoger beroepsonderwijs is gestoeld op algemeen toegankelijke kennis dat (daarmee) per definitie buiten het speelveld van kennisveiligheid valt. De vrees is dat Nederland gemeden gaat worden in het (inter)nationale speelveld van onderwijs en onderzoek. Voor Fontys als ketenpartner in onder andere de Brainportregio zou dat een aderlating betekenen, juist omdat de onderwijsinstellingen in de Brainportregio extra inzetten op het ontwikkelen van onderwijsaanbod voor het aantrekken en behouden van internationaal talent voor de semicon industrie. Fontys is daarom voorstander van een meer proportionele en zelfstandige aanpak door de kennisinstellingen.